

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

кандидата економічних наук, доцента

Деділової Тетяни Вікторівни

на дисертацію Юрченко Оксани Вікторівни

**«Формування організаційно-економічного механізму забезпечення
екологічної безпеки дорожнього господарства»,**

подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

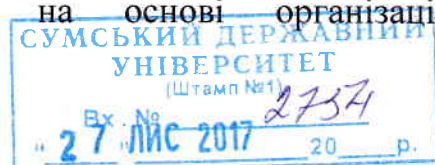
за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони

навколишнього середовища

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами. Сучасне функціонування транспортно-дорожнього комплексу України супроводжується активізацією діяльності вітчизняних автомобільних перевізників, інтенсифікацією розвитку та складністю транспортної інфраструктури, використанням недосконалих технологій дорожнього виробництва. Означені фактори збільшують навантаження на мережу автомобільних доріг загального користування в цілому й зумовлюють необхідність врахування її екологічної складової під час розробки стратегічних планів та програм розвитку галузі. Неєфективне використання природних ресурсів, трансформація ландшафтів, концентрація небезпечно шкідливих речовин у складі асфальтобетонних сумішей становлять потенційну екологічну небезпеку дорожньо-будівельного виробництва. Крім того, виникає загроза негативних еколого-економічних наслідків від експлуатації автошляхів.

За цих умов особливої актуальності набувають питання формування ефективного організаційно-економічного механізму забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства. Останній слід розглядати як сукупність організаційних та економічних важелів управлінського впливу на об'єктивні параметри функціонування дорожніх підприємств як цілісної системи в контексті дотримання стандартів та цілей сталого розвитку.

На жаль, сьогодні практично відсутні концептуальні основи управління підприємствами дорожнього господарства на основі організаційно-

економічного механізму забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства. Тому можна вважати, що обрана тема дисертаційної роботи є, безумовно, актуальною, а проведене Юрченко Оксаною Вікторівною дослідження – своєчасним.

Практичну значимість дисертації Юрченко О.В. підтверджено участю здобувача у дослідженнях за державними науковими програмами та темами, зокрема у держбюджетній науковій роботі Сумського національного аграрного університету «Екологічний паспорт автомобільних доріг загального користування Конотопського району Сумської області» (номер державної реєстрації 0199U001629), а також у госпрозрахунковій науково-дослідній роботі «Обстеження, оцінка технічного стану та розробка рішень щодо консервації будівлі «Усадьба Лещинских» у с. Кияниця Сумського району» (договір № Н-09-03).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, новизни, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз автореферату та тексту дисертації, а також публікацій Юрченко О.В. дозволяє зробити висновок про те, що основні наукові положення, висновки та рекомендації є науково обґрунтованими, достовірними, містять елементи наукової новизни.

Це підтверджено докладним вивченням теоретико-методичних положень формування організаційно-економічного механізму забезпечення екологічної безпеки в контексті діяльності підприємств дорожнього господарства, аналізом статистичних даних, отриманих з офіційних джерел Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Сумській області, використанням загальнонаукових (аналізу, синтезу, теоретичного узагальнення, системного підходу та ін.) й спеціальних методів дослідження (статистичного аналізу, аналітичного методу перетворень Лапласа).

Роботу побудовано логічно з дотриманням чіткої послідовності структури та використанням достатньої кількості літературних джерел за тематикою дослідження.

Для виконання визначеного у роботі переліку завдань і досягнення мети дослідження здобувачем було використано розгалужений методичний інструментарій, за допомогою якого:

- надано якісну оцінку впливу автомобільної дороги на навколишнє природне середовище в залежності від джерел впливу (табл. 1.1, стор. 45);
- систематизовано перелік факторів впливу автомобільної дороги на навколишнє середовище (стор. 69-71);
- охарактеризовано структуру інтегрально-критеріального показника еколого-економічної безпеки дорожніх підприємств (стор. 81-82);
- наведено графічну інтерпретацію системи інформаційного забезпечення оцінки еколого-економічної безпеки дорожнього господарства (рис. 2.3 стор. 83);
- розроблено блок-схему формування бази екологічного страхування автодоріг (рис. 2.7, стор. 119);
- ідентифіковано показники стану дорожньо-транспортного комплексу Конотопського району сумської області (табл. 3.3 стор. 180);

Заслуговує увагу запропонована автором модель екологічного паспорту конкретної ділянки автодороги Сумської області, на основі якої може бути проведено зонування території регіону по ступеню екологічного втручання дорожнього господарства в навколишнє середовище, що дозволить визначити депресивність сільських територій та сприятиме розробці загальнодержавних та регіональних заходів для їх відродження, пошуку резервів покращення екологічного стану прилеглих територій дорожніх підприємств (с.179-180). Пропозиції щодо впровадження еколого-економічного паспорту автодоріг нададуть можливість проведення оперативного екологічного моніторингу та прийняття рішень щодо відновлення стану екосистем.

Також практичну значимість має оцінка рівня еколого-економічної безпеки райавтодору м. Конотоп Сумського облавтодору (табл. 3.4 стор. 187), що базується на методичному підході, який передбачає визначення критеріїв оцінки; визначення показників критеріальної групи; надання на основі

відповідної інформації кожному показнику бальної оцінки; сумарну та групову оцінку рівня еколого-економічної безпеки.

Цілісність та завершеність дисертаційній роботі надають запропоновані дисертантом концептуальні основи формування кластеру дорожнього господарства Сумської області на основі об'єднання виробничих систем (дорожніх підприємств) у кластер за ознакою будівництва автодоріг згідно з програмами сталого розвитку регіону й країни взагалі, а також за ознакою експлуатації вже існуючих дорожніх мереж (стор. 155-162).

Таким чином, аналіз дисертаційної роботи Юрченко О.В. дозволяє зробити висновок про відповідність ступеня обґрунтованості і достовірності наукових положень і рекомендацій встановленим вимогам, що пред'являються до дисертацій на здобуття наукового ступеня «кандидат економічних наук», та профілю Спеціалізованої вченої ради Д 55.051.01.

Науково новизна дисертації полягає в такому.

Вперше запропоновано підхід щодо визначення змісту показника «втома автодороги» з урахуванням еколого-економічної складової, яка дозволяє визначати його як співвідношення сумарної маси великовантажних автомобілів, що проходять по автодорозі до проектного навантаження на автодорогу за період нормативного ремонтного циклу, враховує скорочення життєвого циклу автодороги та збільшення обсягу ремонтних робіт (тобто зменшення рівня екологічної безпеки дорожнього господарства) (стор. 98-100). Запропонований підхід створює підґрунтя для подальшого визначення величини еколого-економічного збитку від забруднення навколишнього середовища дорожнім господарством.

Удосконалено науково-методичний підхід до визначення величини еколого-економічного збитку від забруднення навколишнього середовища дорожніми підприємствами (стор. 128-129) шляхом урахування ступеня впливу показника втоми автодоріг на зростання фактичних витрат на проведення ремонтних робіт у порівнянні з їх нормативним рівнем. Такий підхід дозволяє враховувати екологічні ризики під час проведення дорожніх робіт і визначати реальну вартість екологічного податку.

Удосконалено науково-методичний підхід до формування організаційно-економічного механізму забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства за допомогою додавання до структури: економічного блоку – інструментів прогнозування додаткових капітальних вкладень на ремонт автодоріг та оцінювання еколого-економічних збитків з урахуванням показника їх втоми (стор. 99-100); організаційного блоку – елементів екологічної паспортизації доріг III класу (стор. 172-187), створення екологічного цільового фонду відтворення екологічної безпеки дорожнього господарства (стор. 107-109), кластеризацію підприємств дорожнього господарства (стор. 155-158). Даний підхід допомагає оцінювати комплексну взаємодію елементів механізму забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства.

Дістав подальшого розвитку підхід до визначення структурно-логічної сутності поняття «еколого-економічна безпека дорожнього господарства», що пропонує розглядати її як сукупність дій, станів, процесів щодо забезпечення екологічної рівноваги в зоні впливу об'єктів дорожнього господарства на навколишнє природне середовище в процесі їх будівництва та експлуатації (стор. 38-39). Запропонований підхід покладено в основу трактування поняття «еколого-економічна безпека розвитку дорожнього господарства».

Дістали подальшого розвитку науково-методичні засади розробки екологічного паспорту автомобільних доріг III класу шляхом внесення до його складу інтегрального показника екологічного стану об'єктів дорожнього господарства (стор. 180), який враховує рівень забруднення води та ґрунтів, показники соціально-демографічного розвитку прилеглих до доріг населених пунктів, показники запилення посівів, шумові фактори тощо. Це дозволяє надавати рекомендації щодо покращення рівня екологічної безпеки дорожнього господарства в цілому.

Стиль та мова викладення результатів дослідження. Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, переліку використаних джерел і додатків. Роботу виконано в науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності.

Розділи та підрозділи дисертації представлено у логічному зв'язку і послідовності. Викладені результати достатньо повно обґрунтовано та аргументовано. Зміст дисертації відповідає спеціальності 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища.

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій. Головні положення дисертації одноосібно висвітлені в повному обсязі на належному рівні в опублікованих 16 наукових працях загальним обсягом 6,12 друк. арк., з них 5,15 друк. арк. є особистим доробком автора. Кількість публікацій у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз – 3 публікації. Результати досліджень пройшли достатню апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях.

Кількість друкованих праць є достатньою для викладення результатів дисертаційної роботи. Зміст дисертації повністю відображений в авторефераті.

Оцінка значимості дисертації для науки і практики та можливі шляхи використання результатів дослідження. Отримані наукові результати мають практичне значення в частині:

– вироблення нових підходів до науково обґрунтованого аналізу та оцінювання економічного та екологічного стану природних ресурсів в зоні функціонування дорожніх підприємств Сумської області й розробки на цій основі напрямів покращення їх використання в сучасних умовах;

– розробки організаційно-економічних механізмів формування та підтримки екологічної безпеки структур дорожнього господарства в регіоні, форм і методів їх використання.

Наявні в роботі результати є придатними для застосування в практичній діяльності структур дорожнього господарства, органів місцевого самоврядування, а також в навчальному процесі під час підготовки фахівців еколого-економічного напрямку. Пропозиції Юрченко О.В. були впроваджені у діяльність підприємств дорожнього господарства Сумської області, зокрема філії «Великописарівський райавтодор» дочірнього підприємства «Сумський облавтодор».

Науково-практичні рекомендації щодо управління фінансовим потенціалом підприємства використані в діяльності Великописарівської районної державної адміністрації Сумської області.

Окремі положення дисертаційного дослідження було використано ПАТ «Страхова група ТАС» Сумської області для розрахунку компенсації реальних збитків, що завдаються земельним ресурсам і навколишньому середовищу.

Результати дисертації також використовуються в навчальному процесі Сумського національного аграрного університету.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. В дисертаційній роботі та авторефераті Юрченко О.В. є окремі дискусійні положення та недоліки, серед яких слід відзначити такі:

1) у роботі досить широко використано методи статистичних групувань. Однак, всі групування проведено на основі даних по адміністративних районах Сумської області. Не применшуючи значення одержаних результатів, зауважимо, що їх варто було б доповнити групуваннями, приведеними на основі даних по дорожніх підприємствах. В такому випадку могли б виявитися дещо інші тенденції та взаємозв'язки між соціально-економічними явищами;

2) у складі структури дорожнього господарства України (рис. 1.3 стор. 26 дисертації) доцільно замінити елемент «Автомобілі» на елемент «Автомобільний транспорт», оскільки означена категорія є більш змістовною. Також в наведеній структурі не враховано елемент, що характеризував би присутність на підрядному дорожньому ринку приватних дорожньо-будівельних підприємств;

3) при врахуванні ступеня впливу автомобільної дороги на навколишнє середовище (табл. 1 стор. 7 автореф.) дисертант пропонує оцінювати вплив дорожнього сервісу як постійного, безпосереднього джерела забруднення. Однак, у порівнянні з іншими розглянутими джерелами, такий вплив є несуттєвим, а отже може викривити модель оцінки впливу автомобільної дороги на довкілля в цілому;

4) на стор. 11 автореферату наведено показник оцінки величини еколого-економічного збитку при виконанні дорожніх робіт. Водночас автор зазначає, що такими роботами є будівельно-монтажні роботи з реконструкції та будівництва автодоріг. Не зрозумілим залишається виключення з цього переліку робіт з експлуатаційного утримання автомобільних доріг, хоча при формуванні дорожнього кластеру (рис. 3.3 стор. 156 дисертації) експлуатація автодоріг, як вид дорожніх робіт, присутня, а ремонти і реконструкція дорожньої мережі – навпаки;

5) у п.п. 1.2 дисертаційної роботи досить ретельно досліджуються літературні джерела, проте дослідження часто обмежуються лише викладенням думок різних науковців без висловлення власної думки до їх позицій;

6) у розрахунковій формулі (2) на стор. 11 автореферату наведено індекс макростабільності, що враховує рівень інфляції, курс національної грошової одиниці, природній стан довкілля. Практичний інтерес становить розрахунок даного індексу, який за текстом автореферату відсутній;

7) у результаті досліджень (розділ 3.3, додаток 7) розроблено екологічний паспорт автомобільних доріг загального користування третього екологічного класу Конотопського району Сумської області. Автору необхідно було дати пояснення, які автодороги віднесені до третього екологічного класу і чому саме для цієї категорії доріг складено екологічний паспорт.

В цілому, перелічені недоліки не впливають на науковий рівень виконаного дисертаційного дослідження Юрченко О.В. та не знижують значущості отриманих результатів.

Відповідність роботи встановленим вимогам до кандидатських дисертацій. Дисертаційне дослідження Юрченко Оксани Вікторівни є завершеною, самостійною науково-дослідною роботою теоретико-прикладного характеру, яка спрямована на вирішення актуальних питань з формування організаційно-економічного механізму забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства.

Сформульована мета дослідження повністю досягнута за допомогою послідовного вирішення встановлених завдань. Зміст дисертації цілком розкрито відповідно до теми дослідження.

Автореферат дисертації повністю відповідає її змісту та відтворює основні положення. Дисертаційна робота й автореферат оформлені згідно з вимогами щодо їх оформлення.

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, можна стверджувати, що дисертаційна робота Юрченко Оксани Вікторівни «Формування організаційно-економічного механізму забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства» за своїм змістом та суттю відповідає вимогам, що пред'являються до дисертацій на здобуття наукового ступеня «кандидат економічних наук» та відповідає пунктам 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р., а її автор заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища.

Офіційний опонент:

доцент кафедри економіки і підприємництва
Харківського національного
автомобільно-дорожнього університету
кандидат економічних наук, доцент

Т.В. Деділова

«Підпис засвідчую»

Проректор з наукової роботи
Харківського національного
автомобільно-дорожнього університету
доктор технічних наук, професор

В.О. Богомолів